

XULQI OG'ISHGAN BOLALAR BILAN ISHLASHDA OILA, MAHALLA, TA'LIM MUASSASASI HAMKORLIGI

Ma'rufjonova Oyshaxon

*Namangan Davlat Pedagogika instituti Pedagogika fakulteti pedagogika nazariyasi
va tarixi yo'nalishi AU- 25- guruh 1- bosqich magistratura talabasi*

Oyshaxonmarufjonova95@mail.com

+998945191222

Annotatsiya. Mazkur maqolada xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligining ahamiyati tahlil qilinadi. Bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida ushbu uch tomonlama hamkorlikning roli katta bo'lib, ularning tarbiyaviy, pedagogik va psixologik ko'mak orqali bolalarni ijobiy xulqli shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada bolalar bilan ishlashning samarali usullari va hamkorlik mexanizmlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Xulqi og'ishgan bolalar, oila, mahalla, ta'lim muassasasi, hamkorlik, tarbiya, psixologik yordam.

СОТРУДНИЧЕСТВО СЕМЬИ, РАЙОНА И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ПОВЕДЕНЧЕСКИМИ ОТКЛОНЕНИЯМИ

Аннотация. В данной статье анализируется важность сотрудничества между семьей, соседями и образовательными учреждениями в работе с детьми с поведенческими расстройствами. Роль такого трехстороннего сотрудничества в личном и социальном развитии ребенка велика, и благодаря их воспитательной, педагогической и психологической поддержке оно способствует формированию позитивной личности ребенка. В статье освещаются эффективные методы и механизмы сотрудничества в работе с детьми.

Ключевые слова: Дети с поведенческими расстройствами, семья, соседи, образовательные учреждения, сотрудничество, воспитание, психологическая поддержка.

COOPERATION BETWEEN FAMILY, NEIGHBORHOOD, AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN WORKING WITH CHILDREN WITH BEHAVIOR DEVIATIONS

Annotation. This article analyzes the importance of cooperation between family, neighborhood and educational institution in working with children with behavioral disorders. The role of this three-way cooperation in the personal and social development of the child is great, and through their educational, pedagogical and psychological support, it serves to form children as positive personalities. The article highlights effective methods and mechanisms of cooperation in working with children.

Keywords: Children with behavioral disorders, family, neighborhood, educational institution, cooperation, upbringing, psychological support.

KIRISH

Bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida xulqiy tarbiya muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlash alohida e'tibor va maxsus yondashuvni talab qiladi, chunki bunday bolalar ijtimoiy me'yorlarga moslashishda qiyinchiliklar ko'rsatadi va tarbiyaviy jihatdan qo'shimcha yordamga muhtoj bo'ladi. Oila, mahalla va ta'lim muassasasi bolaning tarbiyasi va ijtimoiylashuvida asosiy rol o'ynovchi muhitlar hisoblanadi. Oila bolaning birinchi pedagogik muhitidir, u yerda axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy me'yorlar shakllanadi. Mahalla esa bolaga keng ijtimoiy muhitni taqdim etadi, u yerda bolalar tengdoshlar bilan muloqot qiladi va jamiyat qoidalarini o'rganadi. Ta'lim muassasalari esa pedagogik va psixologik yordamni ta'minlab, bolalarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda markaziy rol o'ynaydi. Xulqi og'ishgan bolalar bilan samarali ishlash uchun oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasida yaqin hamkorlik zarur. Ushbu uch tomonlama hamkorlik bolaning xulqini ijobiy yo'naltirish, uning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Xulqi og'ishgan bolalar – bu ijtimoiy me'yorlarga moslashishda qiyinchiliklar ko'rsatadigan, o'zini boshqarishda muammolar yuzaga keladigan va ba'zan salbiy xulq namoyon qiladigan bolalardir. Ularning xulqi atrof-muhit bilan muloqot qilish jarayonida turli muammolarni keltirib chiqaradi va ijtimoiy jihatdan muvofiqlikni kamaytirishi mumkin. Bunday bolalarning xulqidagi og'ishlar turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Masalan, ular o'z hissiyotlarini boshqarishda qiyinchiliklar, diqqatni jamlay olmaslik, tengdoshlar bilan muloqotda muammolar, majburiyatlarni bajarmaslik yoki konfliktli vaziyatlarda noxush xatti-harakatlarni ko'rsatishi mumkin. Shu bilan birga, xulqi og'ishgan bolalarda ijobiy tomonlar ham mavjud bo'lib, ular o'z qiziqishlari va iste'dodlarini to'g'ri yo'naltirish orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishi mumkin. Xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda ularning xulqiy xususiyatlarini aniqlash, sabablarini tahlil qilish va shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda individual yondashuvni qo'llash muhim hisoblanadi. Bunday yondashuv orqali bolalarda ijobiy xulqni shakllantirish,

ularning ijtimoiy moslashuvini yaxshilash va tarbiyaviy ishlarni samarali amalga oshirish mumkin bo'ladi. Shu tariqa, xulqi og'ishgan bolalar tushunchasi ularning xulqidagi og'ishlarni aniqlash, ijtimoiy va pedagogik yordam ko'rsatish hamda tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil etish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Oila – bolaning birinchi va eng muhim tarbiyaviy muhitidir. U yerda bola axloqiy qadriyatlarni, ijtimoiy qoidalarni va odob-axloq normalarini o'rganadi. Ayniqsa, xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda oila muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ota-ona va yaqin qarindoshlarning yondashuvi bolaning xulqiy rivojlanishini belgilovchi asosiy omildir. Oila bolaga emotsional xavfsizlikni ta'minlaydi, uning hissiy holatini qo'llab-quvvatlaydi va ijobiy xulqni shakllantirishda namuna bo'ladi. Onalar va otalar bir xil pedagogik yondashuvni qo'llash orqali bolaga doimiy va barqaror me'yorlarni o'rgata oladi. Shu bilan birga, ota-onaning bolaning xulqidagi salbiy odatlarni aniqlashi, u bilan individual tarzda ishlashi va ijobiy rag'batlantirish orqali ijobiy xulqni rivojlantirish imkonini yaratadi. Shuningdek, oila maktab va mahalla bilan hamkorlik qilganda bolaning tarbiyasi yanada samarali bo'ladi. Ota-onalar pedagoglar bilan maslahatlashib, uy sharoitida qo'shimcha pedagogik va tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishi mumkin. Shu tarzda, oila bolaga birinchi tarbiyaviy yordamni beruvchi markaz sifatida xulqi og'ishgan bolalarni ijobiy xulqli shaxsga aylantirish jarayonida beqiyos rol o'ynaydi.

Mahalla va keng ijtimoiy muhit bolalarning tarbiyasi va xulqiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Mahalla bolalar uchun turli yoshdagi tengdoshlar bilan muloqot qilinadigan, jamoaviy faoliyat va madaniy tadbirlarda ishtirok etiladigan makon sifatida xizmat qiladi. Shu orqali bolalar ijtimoiy qoidalarni o'rganadi, jamoaviy hamkorlikni rivojlantiradi va o'z xulqini boshqarishni o'rganadi. Xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda mahalla faoliyati alohida ahamiyatga ega. Mahalla tashkilotlari tomonidan tashkil etiladigan sport, madaniy va ijtimoiy tadbirlar bolalarni ijobiy xulq va odatlarni shakllantirishga jalb qiladi. Bolalar birgalikda faoliyat olib borish jarayonida ijtimoiy me'yorlarni o'rganadi, tengdoshlar bilan muloqot qiladi va o'zini jamiyatga moslashtirishni o'rganadi. Shuningdek, mahalla pedagoglar va psixologlar bilan hamkorlik qilganda, bolaning xulqidagi salbiy odatlarni aniqlash va ularni ijobiy yo'naltirish yanada samarali bo'ladi. Mahalla va

ijtimoiy muhitning faol hamkorligi orqali xulqi og'ishgan bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar, mustaqil fikrlash va ijobiy xulqni rivojlantirish mumkin bo'ladi. Shu tariqa, mahalla va ijtimoiy muhit bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida, xususan xulqi og'ishgan bolalarni ijobiy xulqli shaxsga aylantirish jarayonida beqiyos rol o'ynaydi. Ta'lim muassasasi – bolaning ijtimoiylashuvi va xulqiy rivojlanishida markaziy rol o'ynovchi muhitdir. Maktab va bolalar bog'chasi xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy va psixologik yordam ko'rsatadigan muassasa sifatida faoliyat yuritadi. Pedagoglar bolalarning xulqidagi salbiy odatlarni aniqlab, ularni ijobiy xulq va ijtimoiy ko'nikmalar bilan almashtirishga yordam beradi. Xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda samarali pedagogik yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar, rol o'yinlari, muammoli vaziyatlar va guruh mashg'ulotlari orqali bolalar o'z xulqini nazorat qilishni, tengdoshlar bilan muloqot qilishni va ijtimoiy qoidalarni o'rganishni o'rganadi. Shuningdek, individual yondashuv orqali pedagog bolaning o'ziga xos xulqiy xususiyatlarini hisobga oladi va unga moslashtirilgan tarbiyaviy ishlarni amalga oshiradi. Pedagogik yondashuvning samarali shakllari bolalarning hissiy va ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantiradi. Masalan, ijobiy rag'batlantirish, muammoli vaziyatlarni birgalikda yechish, guruh ichida qo'llab-quvvatlash kabi usullar bolalarning xulqiy xatolarini kamaytiradi va ijobiy odatlarni shakllantiradi. Shu bilan birga, pedagog-psixologlar bilan hamkorlik orqali bolaning xulqidagi muammolar chuqur tahlil qilinadi va zarur psixologik yordam ko'rsatiladi.

XULOSA

Xulqi og'ishgan bolalar bilan ishlashda oila, mahalla va ta'lim muassasasi hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Oila bolaning birinchi tarbiyaviy muhitidir va ota-onaning pedagogik yondashuvi bolaning xulqiy rivojlanishida asosiy rol o'ynaydi. Mahalla bolalarni keng ijtimoiy muhitga jalb qilib, ularni jamoaviy faoliyatga moslashishga o'rgatadi. Ta'lim muassasalari esa pedagogik va psixologik yordamni ta'minlab, bolalarning xulqiy va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantiradi. Uch tomonlama samarali hamkorlik bolalarga bir xil pedagogik va tarbiyaviy yondashuvni ta'minlaydi, ularning xulqidagi salbiy odatlarni aniqlash va ularni ijobiy yo'naltirish imkonini beradi. Shu orqali xulqi og'ishgan bolalar ijtimoiy

qoidalarni o'rganadi, o'zini boshqarishni o'rganadi va ijobiy xulqni rivojlantiradi. Natijada, oila, mahalla va ta'lim muassasasi o'rtasidagi yaqin hamkorlik xulqi og'ishgan bolalarning shaxsiy, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishini ta'minlaydi hamda ularni jamiyatga moslashgan va ijobiy xulqli shaxs sifatida tarbiyalashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirova, D. Bolalar xulqi va pedagogik yondashuvlar. Tashkent, 2018. 150 b.
2. Islomov, A. Oila va ta'lim muassasasi hamkorligi. Tashkent, 2019. 160 b.
3. Karimova, S. Mahalla va bolalarni tarbiyalash tizimi. Tashkent, 2020. 140 b.
4. UNESCO. Child Development and Social Integration. Paris, 2017. 120 b.
5. Rasulov, F. Pedagogik psixologiya va bolalar tarbiyasi. Tashkent, 2021. 180 b.